JYX JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO UNIVERSITY OF JYVÄSKYLÄ

This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.

Author(s): Häkkinen, Anne

Title: Järjestetty avioliitto : monta tapaa avioitua

Year: 2020

Version: Published version

Copyright: © Häkkinen, 2020

Rights: CC BY 4.0

Rights url: https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/

Please cite the original version:

Häkkinen, A. (2020). Järjestetty avioliitto : monta tapaa avioitua. Siirtolaisuus, 46(3), 10-12. https://siirtolaisuus-migration.journal.fi/article/view/98346

Anne Häkkinen

FT, tutkijatohtori, etnologia
Historian ja etnologian laitos
Jyväskylän yliopisto
anne.m.hakkinen@jyu.fi

Kuva: Tuomas Marttila.

Järjestetty avioliitto – monta tapaa avioitua

Avainsanat: järjestetty avioliitto, ylirajainen avioituminen, puolisovalinta, kolmannet osapuolet, kurdidiaspora

Järjestettyjen avioliittojen monimuotoisuus on ollut varsin vähän esillä suomalaisessa mediassa ja julkisessa keskustelussa. Keskustelu niistä on ylipäätään ollut suppeaa, ja keskittynyt lähinnä pakkoavioliittoihin. Vaikka muissa Pohjoismaissa julkinen keskustelu on ollut vilkkaampaa kuin Suomessa, käsitys järjestetyistä avioliitoista on pysynyt melko yksiulotteisena. Järjestettyä avioliittoa ja pakkoavioliittoa on esimerkiksi käytetty toisilleen rinnasteisina ja keskenään vaihtokelpoisina käsitteinä. Rinnastus on ongelmallinen, sillä se voi johtaa kaikkien järjestetyiksi luokiteltavien avioliittojen stigmatisointiin. Rinnastuksessa ei myöskään tunnisteta järjestettyjen avioliittojen sisäistä heterogeenisyyttä ja avioituvan parin omaa osallisuutta avioitumisprosessissa. Tässä artikkelissa avaankin järjestetyn avioliiton käsitettä ja sen eri muotoja tarkastelemalla kolmansien osapuolien osallisuutta puolisonvalintaprosessissa. Artikkeli pohjaa väitöskirjatutkimukseeni, jossa olen tarkastellut ylirajaista avioitumista ja puolisovalintaa Suomessa asuvien kurdien keskuudessa. Tutkimusta varten olen haastatellut Irakista, Iranista ja Turkista Suomeen muuttaneita kurdeja.

Romanttisen ja järjestetyn avioliiton vastakkainasettelun purkamista

Purkaessani auki järjestetyn avioliiton käsitettä en ole asettanut rakkausavioliittoa ja järjestettyä avioliittoa lähtökohtaisesti toisensa ulossulkeviksi kategorioiksi. Avioliittojen kategorisointia järjestettyyn ja rakkausavioliittoon tai sen perusteella, millaiseen rakkauteen avioliiton oletetaan pohjaavan (esim. "romanttinen rakkaus", "intohimoinen rakkaus" tai "kumppanuuteen pohjaava rakkaus") on kyseenalaistettu esimerkiksi antropologian tieteenalalla. Vastakkainasettelun sijaan olen ymmärtänyt "rakkausavioliiton" ja "järjestetyn avioliiton" jatkumona ja osittain päällekkäin lomittuvina väljinä kategorioina. Olen kokenut "rakkausavioliiton" hahmottamisen "järjestetyn avioliiton" vastakohtana myös käsitteellisesti ongelmallisena, sillä rationaaliset, käytännölliset ja emotionaaliset tekijät kietoutuvat yhteen avioitumispäätöksessä ja puolisonvalinnassa riippumatta siitä, millä tavoin avioliitto on muodostettu tai millaisiin motiiveihin se pohjaa. Kahtiajaottelua järjestetyn ja rakkausavioliiton välillä onkin kritisoitu muun muassa siksi, että se ei tunnista monien järjestettyjen avioliittojen olevan "romanttisesti motivoituneita". Molemminpuoliset tunnesiteet ja tunteiden muodostuminen (rakastuminen) ennen avioitumista eivät sulje pois sitä, että puolisovalintaan osallistuu puolisoiden itsensä lisäksi muita henkilöitä. "Rakkausavioliiton" solmimiseen voi myös liittyä kompleksisia kysymyksiä itsemääräämisoikeudesta ja vapaudesta valita puoliso, lojaalisuutta ja ristiriitoja perhesuhteissa sekä kolmansien osapuolien epäsuoraa tai suoraa

sekaantumista puolisovalintaan. Lisäksi rakkaus avioliiton edellytyksenä ja perustana näyttäytyy haastatteluaineistoni perusteella ihanteena, jonka jakavat useimmat haastatellut riippumatta siitä, millaiseksi heidän avioliittonsa on luokiteltavissa.

Näistä syistä olen "rakkausavioliiton" käsitteen sijaan hahmottanut ylirajaisia avioitumismuotoja sen mukaan, millainen rooli kolmansilla osapuolilla, kuten vanhemmilla, sisaruksilla, ystävillä tai muilla lähipiiriin kuuluvilla ihmisillä, on ollut puolisonvalintaprosessissa: puolison etsimisessä, löytämisessä ja valitsemisessa. En ole määrittänyt kuitenkaan vanhempien hyväksyntää keskeisenä kriteerinä, joka luokittelisi avioliiton järjestetyksi tai ei-järjestetyksi, vaikka tämäkin olisi myös mahdollista, kuten järjestettyjä avioliittoja Norjassa tutkineen Anja Bredalin jaottelussa. Tällöin järjestetyksi avioliitoksi laskettaisiin myös avioliitot, joissa tutustuminen on alkanut parin omasta aloitteesta ilman kolmansien osapuolien vaikutusta, mutta joissa vanhemmilta lopuksi pyydetään hyväksyntä avioliitolle. En ole luokitellut omasta aloitteesta alkaneita suhteita ja avioliittoja järjestetty avioliitto -kategorian alle yksinkertaisesti siksi, että tällaisissa tapauksissa on vaikea arvioida vanhempien todellista puuttumista puolisovalintaan: kuinka tiukat heidän kriteerinsä ovat ja kuinka paljon he kunnioittavat parin omaa valintaa ja päätöstä. Aineistossani on esimerkiksi tapauksia, joissa aviopuolisot ovat itse löytäneet toisensa, ja vanhemmat ovat hyväksyneet avioliiton, vaikka he olisivatkin olleet eri mieltä tyttärensä tai poikansa puolisovalinnasta ja parin yhteensopivuudesta. Jotkut vanhemmat ovat puolestaan pitäneet puolisovalintaa täysin osapuolten keskinäisenä päätöksenä, jolloin vanhempien lupaa avioliitolle ei ole ollut edes tarvetta pyytää, vaikka tuleva puoliso niin olisikin tehnyt kunnioituksen ja kulttuurisen tavan vuoksi. Vanhempien hyväksynnän puute ei aina myöskään estä paria avioitumasta.

Kolmansien osapuolien vaihteleva rooli järjestetyn avioliiton eri muodoissa

Haastatteluaineistossani on jäsenneltävissä neljä erilaista järjestetyn avioliiton muotoa perustuen kolmansien osapuolien sekä avioituvan parin omaan rooliin ja osallisuuden asteeseen. Avaan näitä seuraavaksi. Haastateltujen omakohtaiset ylirajaiset järjestetyt avioliitot sijoittuvat kolmeen ensimmäiseen kategoriaan.

Perheiden neuvottelemalle avioliitolle on ominaista, että vanhemmat toimivat ensisijaisina aloitteentekijöinä. Avioituva pari otetaan mukaan prosessiin informoimalla heitä prosessin aikana sekä huomioimalla heidän mielipiteensä. Tyttären tai pojan roolina on kuitenkin lähinnä hyväksyä tai olla hyväksymättä puolisoehdokas. Perheet tyypillisesti neuvottelevat ensin keskenään (toinen perhe ehdottaa avioliittojärjestelyä toiselle perheelle), ja vasta tämän jälkeen varsinaisilla avioliiton osapuolilla on mahdollisuus tutustua toisiinsa. Tutustuminen ja siihen käytetty aika on tyypillisesti rajallinen ennen avioitumispäätöstä ja aviopuolisoon tutustuminen tapahtuu pääosin avioitumisen tai uskonnollisen vihkimisen jälkeen. Vanhemmat voivat myös ohjata puolisovalintaa jo ennen perheneuvotteluiden aloittamista rajaamalla tiettyjä puolisoehdokkaita pois.

Osallistavassa avioliitossa perheet tai vanhemmat toimivat promoottoreina tutustumisprosessin käynnistämisessä. He ovat voineet antaa alustavan hyväksyntänsä avioliitolle, mutta parin omalle osallisuudelle tutustumisvaiheessa ja päätöksenteossa annetaan suurempi ja itsenäisempi rooli kuin perheiden neuvottelemassa avioliitossa ja he ovat itse aktiivisesti mukana prosessin kaikissa vaiheissa. Osallistavassa avioliitossa osapuolilla on myös mahdollisuus pidempiaikaiseen, jopa vuosia kestävään tutustumiseen ennen avioitumispäätöstä.

Avusteisessa avioliitossa henkilö joko itse pyytää etsimään itselleen sopivaa puolisoa tai hänelle ehdotetaan sopivaksi katsottua puolisoehdokasta, mutta näihin tilanteisiin ei liity vaadetta tai painetta tutustua ehdotettuun puolisoon. Perheet eivät siten välttämättä käy etukäteen neuvotteluja keskenään, vaan kolmannet osapuolet pyrkivät pikemminkin auttamaan sopivan puolison löytämisessä omien sosiaalisten verkostojensa avulla. Puolisoiden yhteyshenkilönä eivät välttämättä myöskään toimi vanhemmat, vaan puoliso voidaan löytää muiden sosiaalisten siteiden, kuten sisarusten tai ystävien kautta. He voivat esimerkiksi levittää sanaa, esitellä osapuolet toisilleen tai toimia viestin välittäjinä tutustumisen käynnistämiseksi, minkä jälkeen asianosaisilla on mahdollisuus tutustua toisiinsa itsenäisesti, mikäli he ovat kiinnostuneita toisistaan. Pari on siten itse aktiivisesti mukana prosessin kaikissa vaiheissa. Avusteisessa avioliitossa vanhempien tai muiden kolmansien osapuolien rooli ei olekaan niin keskeinen kuin perheiden neuvottelemassa tai osallistavassa avioliitossa, ja ero itsenäisesti solmitun/omasta aloitteesta alkaneen ja avusteisen avioliiton välillä alkaakin olla melko häilyvä.

Pakkoavioliitossa vanhemmat löytävät tyttärelleen tai pojalleen puolison ottamat-

ta häntä mukaan puolisonvalintaprosessiin. Tässä kategoriassa avioliitto on solmittu ilman toisen tai molempien aviopuolisoiden suostumusta siten, että toinen tai molemmat puolisoista eivät ole voineet vaikuttaa valintaan, tai avioliittoon on suostuttu fyysisen tai henkisen väkivallan pelossa.

Kuten esittelemästäni jaottelusta käy ilmi, kolmansien osapuolien rooli ja osallisuuden aste puolisovalinnassa vaihtelee huomattavasti myös järjestetyiksi luokiteltavissa avioliitoissa. Kolmansien osapuolien osallistuminen puolisovalintaan on toisinaan myös epäsuoraa ja hienovaraista. He voivat osallistua myös itsenäisesti/omasta aloitteesta solmittujen avioliittojen puolisovalintaprosessiin esimerkiksi asettumalla tukemaan yksilöä tämän valinnassa tai puhumalla puolisoehdokkaasta myönteisesti vanhemmille.

Merkillepantavaa on myös se, että haastatellut itse ovat harvoin määritelleet selkeästi avioitumistapaansa tai avioliittoaan järjestetyksi tai rakkausavioliitoksi tai muilla tavoin. Haastatteluaineistoni pohjalta vaikuttaakin siltä, että haastateltavien yksi keskeinen keino kuvata omaa tai muiden avioitumista tukeutumatta jähmettyneisiin kategorioihin, kuten "järjestetty avioliitto" tai "rakkausavioliitto", onkin ollut tuoda esiin *sekä* aviopuolisoiden oma rooli *että* mahdollisesti muiden osuus kumppanin löytämisessä ja puolison valintaprosessissa. Haastateltavien käyttämät sanavalinnat — "itse valinnut", "itse löytänyt" tai "itse päättänyt" —korostavat heidän omaa osallisuuttaan ja rooliaan puolisovalinnassa samalla kun he ovat voineet sisällyttää kerrontaan myös solidaarisuuden ja lojaalisuuden osoituksia vanhempia kohtaan sekä vanhempien, sisarusten, ystävien tai muiden henkilöiden osuuden, reagoinnin ja suhtautumisen asiaan. Toisin sanoen, eletty todellisuus on moniulotteisempi kuin binaariset kategoriat, joihin nojaudumme helposti yrittäessämme tehdä maailmasta yksinkertaisemman ja ymmärrettävämmän.

Järjestettyjen avioliittojen monimuotoisuus

Tässä artikkelissa käsitellyt erityyppiset ylirajaiset järjestetyn avioliiton muodot osoittavat, että järjestetty avioliitto kategoriana muodostaa kattokäsitteen, jonka alle lukeutuu hyvin eri tavoin solmittuja liittoja, joissa kolmansien osapuolien rooli, osuus ja osallisuus vaihtelevat merkittävästä vähäiseen. Raja järjestetyn ja itsenäisesti solmitun avioliiton välillä on toisinaan liukuva eikä aina selvärajainen. Väitöskirjassani olen havainnollistanut haastateltujen omakohtaisten kokemusten avulla, miten järjestetyn avioliiton solmineet osapuolet voivat olla ja kokea olevansa aktiivisia toimijoita puolisovalintaprosessissa ja osallistua aktiivisesti tutustumisvaiheessa suhteen luomiseen ja päätöksentekoprosessiin. Avioliitto voidaankin kokea henkilökohtaisena valintana siitä huolimatta, että puolisovalintaan osallistuu myös kolmansia osapuolia.

Artikkelin alussa esille nostamani ongelmallisuus järjestetyn ja pakkoavioliiton toisiinsa rinnastamisesta tulee esille kuvaamassani eri järjestettyjen avioliittojen kategorisoinnissa. Pakkoavioliitto tulisikin käsittää yhtenä järjestetyn avioliiton muotona, joka kuitenkin on harvinainen verrattuna muiden järjestettyjen avioliittomuotojen esiintyvyyteen.

Lähteet

Bredal, Anja (2005). Arranged Marriages as a Multicultural Battlefield. Mette Andersson, Yngve Georg Lithman & Ove Sernhede (eds.), *Youth, Otherness, and the Plural City: Modes of Belonging and Social Life*. Göteborg: Daidalos, 75—105.

Bredal, Anja (2006). *"Vi er jo en familie": om arrangerte ekteskap, autonomi og fellesskap blant unge norsk-asiater*. Thesis. Oslo: Unipax.

Charsley, Katharine (2013). *Transnational Pakistani Connections. Marrying "Back Home"*. New York & London: Routledge.

Constable, Nicole (2003). *Romance on a Global Stage: Pen Pals, Virtual Ethnography, and "Mail-order" Marriages*. Berkeley, California: University of California Press.

Hart, Kimberly (2007). Love by Arrangement: the Ambiguity of "Spousal Choice" in a Turkish Village. *Journal of Royal Anthropological Institute*, 13, 345—362.

Häkkinen, Anne (2020). *Ylirajainen avioliitto. Puolisovalinta ja avioituminen Suomessa asuvien kurdien keskuudessa*. Julkaisuja 34. Turku: Siirtolaisuusinstituutti.

Razack, Sherene H. (2004). Imperilled Muslim Women, Dangerous Muslim Men and Civilized Europeans: Legal and Social Responses to Forced Marriages. *Feminist Legal Studies*, 12 (2), 129—174.

Schmidt, Garbi (2014). Troubled by Law: The Subjectivizing Effects of Danish Marriage Reunification Laws. *International Migration*, 52 (3), 129—143.